

DELO, 1993/102, 6.5.1993

Umrl je France Štiglic

France Štiglic, 74 let, je režiser filmov, kot so *Na svoji zemlji*, *Tistega lepega dne*, *Dolina miru* in *Balada o trobenti in oblaku*. Svoje zadnje ideje, filma o Tantadruju Cirila Kosmača, po čigar delih so nastali njegovi oziroma slovenski najboljši filmi, ni uresničil. Rodil se je v Kranju in poleg tega, da je študiral pravo, je obiskoval tudi igralsko šolo Milana Skrbinška. Filmske umetnosti se je učil »na terenu«, pri sovjetskih režiserjih.

Tako je bil asistent filma V gorah Jugoslavije, ki ga je v Jugoslaviji snemal Mosfilm. Mladina gradi, dokumentarec, ki ga je posnel v času, ko je nastal tudi film o domačih izdajalcih (Rupniku), je dobil nagrado na beneškem festivalu.

Z Dolino miru, slovensko različico francoskih Prepovedanih iger, se je proslavil tudi v svetu. Glavni protagonist tega filma, temnopolti ameriški igralec, je dobil v Cannesu zlato palmo.

France Štiglic je bil eden od ustanoviteljev Triglav filma in dolgoletni direktor Vibe. Med zadnjimi filmi, ki jih je posnel, je bila televizijska nadaljevanka Strici so mi povedali po romanu Miška Kranjca.

Pastirci po Bevku pri občinstvu niso naleteli na navdušenje, zato pa je bil tem

lepše sprejet Ne joči, Peter. Tistega lepega dne velja za eno najboljših slovenskih filmskih komedij, Bert Sotlar, Duša Počkaj in Lojze Rozman pa za njegove nepozabne junake. Več na 6. strani.

V. R. M.

France Štiglic

(1919–1993)

Njegovih najboljših filmov. Na svoji zemlji, Dolina miru. Deveti krog. Balada o trobenti in oblaku. Tistega lepega dne. ni mogoče zgrešiti. Če bi pomešali trakove vseh slovenskih filmov in potem hoteli po prizorih določiti ali izločiti Štigličeve, bi bilo to v trenutku opravljeno. Pri njem so ljudje okarakterizirani, stvari postavljene na svoje mesto in dogodki jasni. Dolgočasja ni. pripoved se drži ritma in kamera se ne izživlja (po nepotrebnem) na pokrajini ali kakšnem drugačnem estetsko brezhibnem prizoru. Štejejo le dogodki, junaki in čas. Posebni čas. Tisti, ki je posredno ali neposredno poznan z vojno.

Znameniti slovenski film Na svoji zemlji, posnet 1948. bi bil dovolj, da bi France Štiglic prišel v zgodovino slovenske filmske umetnosti. Na svoji zemlji je namreč glede na sovjetski sorealizem, ki je v filmu takrat vladal (Slavica), tipično slovenski film. Res je njegov junak kolektivni, ljudstvo, toda to ljudstvo živi v okolju, ki velja, vsaj po nekoč jugoslovanskih merilih, za tipično slovensko. V primorski vasi, ki je preživela italijansko okupacijo. Nemce in za nameček tudi v umetnosti takrat popularne domače izdajalce.

Štiglic se je rodil 1919 v Kranju in je poleg prava študiral tudi dramsko umetnost ter obiskoval Stigličevo igralsko šolo. Partizanom se je pridružil kot reporter in snemalec. V Črnomlju je urejal Slovenski poročevalec, kot novinar pa se je proslavil tudi s knjigo reportaž o Slovenkah (»slovenski ženi«). Po vojni je delal za agitprop, prvi njegov film pa je

sovjetski. V gorah Jugoslavije. Posneli so ga pri Mosfilmu, Štiglic je bil asistent režiserja (Abrama Rooma). Tita pa je v njem igral Ivan Bersenev. Iz tega obdobja sta še dokumentarca o kolaboracionistih oziroma njihovih vojnih zločinih in Mladina gradi. Oba posneta v propagandne namene. Drugi, ki je nastal v ravnokar ustanovljeni filmski družbi Triglav film, je 1947 dobil bronasto nagrado na festivalu v Benetkah.

Njegovo sodelovanje s Cirilom Kosmačem (Na svoji zemlji) je rodilo same dobre filme. Balada o trobenti in oblaku, ki pripoveduje o Temnikarju, gorskem kmetu, ki gre reševati ranjene partizane, je polna vizij in sanj in »razodeva novo stopnjo vizualne kulture«. Trst in Svet na Kajžarju (1951, 1952) sta bila preveč zvesta sovjetskim družbeno-političnim dramam in nista uspela. Bila sta »brez poezije, barvitosti in avtentične prizadetosti«. Kar vse, in za povrhu še obilo duhovitosti, pa je vseboval Tistega lepega dne. Ta film je bil priljubljen doma in na tujem in par Bert Sotlar – Duša Počkaj v njem nepozaben. Velik uspeh je pomenil tudi Deveti krog, domača različica Ane Frank, ki ga je Štiglic posnel z Dušico Zegarac in Borisom Dvornikom. In seveda Dolina miru, za katero je režiser dobil navdih, ko je videl Clementove Prepovedane igre. Našel je temnopoltega igralca Johna Kitzmillerja, deklico, ki je govorila slovensko in nemško, jima dodal enega od svojih sinov in 1956 s filmom odšel v Cannes. Kitzmiller je za svojo igro dobil zlato palmo, slovenski film pa je postal znan tudi zunaj Slovenije.

Poznejši filmi. Praznovanje pomladi. Pastirci. Povest o dobrih ljudeh in Strici so mi povedali so bili pri gledalcih manj priljubljeni. Amandus, poskus zgodovinskega filma (1966) in posnet po Tavčarjevi noveli, pa se je sploh hitro izgubil.

Leta 1983 je o Francetu Štiglicu izšla monografija, ki sta jo napisala Rapa Šuklje in Vladimir Koch. Od takrat je minilo deset let in gotovo so se v tem času tudi Stigličevi filmi močno spremenili. No, na umetniški vrednosti niso izgubili.

VESNA R. MARINČIČ